

اهمیت ادبی و تاریخی تواریخ اصف جاهی

خانم زیب النساء حیدر*

تواریخ اصف جاهی یکی از آثار ارزشمند فارسی است که در هند نگاشته شده است. قادر خان بیدری که به علت شغل منشی‌گری در دربار اصف جاهی حیدرآباد به منشی لقب یافت و پس از آن به عنوان وقایع نویس فعالیت خود را ادامه داد، نویسنده این اثر است. از این اثر کمیاب تنها یک نسخه در کتابخانه اداره تحقیق علوم خاورشناسی، در حیدرآباد موجود است. قادر خان منشی کتابهای دیگری نیز درباره تاریخ شهر حیدرآباد نوشته است که نسخه‌های خطی آن در کتابخانه‌های مختلف حیدرآباد نگهداری می‌شود. این نسخه در برگرفته تاریخ و وقایع مربوط به یک دوره تقریباً دوست ساله (۱۲۶۵-۱۰۷۰ هـ) یعنی از زمان نواب میر عابد خان المخاطب به حسین قلیچ خان تا دوره نواب ناصرالدوله اصف جاه چهارم می‌باشد.

این نسخه به خط زیبای نستعلیق نوشته شده و در لابلای صفحات آن قطعات شعری وجود دارد که بیانگر تاریخ وقایع مهم است. البته این نسخه از اشتباهات املائی مصون نمانده است. برای مثال نویسنده گولگنده را با کاف یعنی گولکنده نوشته و در بعضی موارد واژه‌ای از اردو مثل «ٹ» به علت مشابهت با واژه فارسی «ت»، به فارسی نوشته شده است. این به احتمال فراوان به علت ایرانی بودن قادر خان منشی و فارسی زبان بودن وی است. این اثر دارای ۱۹۴ ورق است و نویسنده در آغاز ۴۳ برگ کتاب را

* - استاد ادبیات فارسی دانشکده بانوان، دانشگاه عثمانیه، حیدرآباد.

به نقل از کتاب حدیقة العالم تألیف نواب میر عالم بهادر اختصاص داده است. بقیه کتاب نیز در برگیرنده دیده‌ها و شنیده‌های نویسنده و برخی از وقایع است. بنابراین می‌توان گفت که این نسخه از اهمیتی تاریخی برخوردار است. زبان نویسنده در نگارش کتاب بسیار روان و ساده است. وی در نگارش کتاب از اصطلاحات و واژه‌های محلی رایج در شبه قاره مانند «دیشپانده»، «دیشر مکه»، «ساکوکار»، «سانجق»، «چورسهره»، «چوکھی» و بعضی از واژه‌ها و اصطلاحات فارسی قدیم استفاده کرده است که اکنون در زبان فارسی به کار نمی‌روند و لذا می‌توان گفت که این کتاب به زبان فارسی هندی به رشته تحریر درآمده است.

نویسنده در خلق این اثر سعی بلیغی به خرج داده و به نظر می‌رسد زحمات بسیاری را متحمل شده باشد. وی با دقت فراوان به شرح مفصل وقایع پرداخته و به همین خاطر این اثر را از ارزش و اعتبار بالایی برخوردار کرده است.

قادر خان منشی دوازده ساله بود که به همراه پدرش در عصر آصف جاه دوم نواب میر نظام علی خان به حیدرآباد آمد و در سن پانزده سالگی در دربار مشیرالملک به عنوان منشی استخدام شد. وی در جنگ کراالا (کرالا) با مشیرالملک هم‌گام بود و تمامی مراحل جنگ را به طور مکتوب ثبت کرد.

وی سپس در سال هزار و دویست و بیست و دو هجری با سمت منشی در «پرگنه حسن آباد» مشغول بکار شد و پس از آن به عنوان داروغه لشکر دو هزار سواره، در معیت میر نظام علی خان به بیدر رفت و در آنجا نیز وقایع تاریخی بیدر را یادداشت کرد و انعام و خلعت‌های فراوانی از دربار آصف جاه نصیبش شد. قادر خان منشی بعدها در همین مقام به استخدام دربار مهاراجه چندولعل درآمد.

مطالب این کتاب حاکی از تبحر قادر خان در نویسندگی، ذوق وی در شاعری و درک او از تحولات و مسایل آن دوره است. این منشی اهل علم علاوه بر درج وقایع یک دوره دویست ساله، آداب و رسوم اجتماعی، ادبی و فرهنگی حیدرآباد مانند عرس کوه مولا

علی (ع)، عزاداری سیدالشهدا حسین بن علی (ع)، میلاد پیامبر اکرم (ص)، عید نوروز و اعیاد و شعایر هندوان چون دسهره، ذیباوالی و هولی را با بیانی شیوا توضیح داده است. منشی در این اثر گزارش عینی از وقایع و جنگ‌های متعددی مانند جنگ کراالا (کرالا)، جنگ اینگیر، و نبرد میسور را که در آن ایام روی داده بود به رشته تحریر درآورده است. وی در کنار این وقایع به ذکر شورش‌هایی نیز پرداخته که در زمان حیات نویسنده در حیدرآباد به وقوع پیوسته است که از این میان می‌توان از شورش‌های مهت رام، منصب‌داران، وهاییان، پیشوایان مراتها، اهاراو و غیره نام برد. مطالب و اطلاعات ارائه شده در این اثر، به اهمیت و ارزش آن بیش از پیش افزوده است.

نویسنده در بخش دیگری از کتاب به شرح زندگی و حکومت فیروز جنگ، نظام‌الملک آصف جاه اول، ناصر جنگ، مظفر جنگ، دوره کوتاه حکومت غازی‌الدین خان فیروز جنگ، صلابت جنگ، نواب میر نظام علی خان آصف جاه دوم، سکندر جاه آصف جاه سوم و ناصرالدوله آصف جاه چهارم پرداخته است. علاوه بر مطالب ذکر شده، در این کتاب روابط پادشاهان آصف‌جاهی با پیشوایان مراتها، کمپانی هند شرقی (دولت انگلیس)، حیدر علی و تیپو سلطان حاکم میسور و نوابان کرنال و زندگانی و فعالیت‌های مهم اشراف سرشناسی چون نواب میر موسی خان رکن‌الدوله، نواب ضمصام‌الملک، نواب مشیرالملک گهانسی میان، بهت رام، نواب میر عالم، مهاراجه چندولعل، و نواب مبارزالدوله به قلم کشیده شده است.

این کتاب توسط این جانب از فارسی به انگلیسی ترجمه و علاوه بر توضیح اصطلاحات و واژه‌ها در متن، واژه‌های مختلف محلی در آخر کتاب به صورت فرهنگ جمع‌آوری و تعریف شده است.
